УДК 94(477.7):323.15(=374.7)
Спудка І.М.[1], Парсаданянць Г.М.[2]
[1] канд. іст. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»
[2] студ. гр. БК-715 НУ «Запорізька політехніка»

ВІРМЕНИ ПІВДНЯ УКРАЇНИ: ІСТОРІЯ, КУЛЬТУРА, ІДЕНТИЧНІСТЬ

І.М. Спудка, Г.М. Парсаданянць

Дослідження історії та культури вірмен Півдня України дає змогу глибше зрозуміти мультикультурний характер регіону, де протягом століть співіснували різні етноси, формуючи унікальний соціокультурний простір. Вірменська громада відіграла важливу роль у розвитку міст, торгівлі, архітектури та духовного життя регіону.

Масова міграція вірмен на територію Півдня України розпочалася після падіння Анійського царства у 1045 р. та посилилася внаслідок монгольських завоювань. Значна частина переселенців осіла в Криму, який у XIV столітті в генуезьких джерелах часто називали «Морською Вірменією» (ArmeniaMaritima), що свідчить про вагому чисельність і вплив вірменського населення. Вірмени активно займалися ремеслами, торгівлею та дипломатією, сприяючи економічному розвитку регіону.

Важливим духовним та культурним центром став монастир СурбХач (Святого Хреста), заснований у 1358 р. поблизу міста Старий Крим. Упродовж століть він залишався осередком релігійного життя, освіти та культури вірменської громади. Релігія відігравала ключову роль у формуванні ідентичності: вірмени першими у світі прийняли християнство як державну релігію у 301 р., а Вірменська Апостольська Церква стала не лише духовною, але й національною інституцією.

У період розквіту Одеси наприкінці XVIII ст. вірмени зробили значний внесок у розвиток міста. Вже у 1794 р. вони отримали дозвіл на будівництво церкви, а Вірменська вулиця стала важливим осередком економічного та культурного життя. Вірмени проявили себе як успішні купці, архітектори та митці, залишивши помітний слід в історії міста.

Станом на сьогодні вірменська громада в Україні є однією з найбільших національних меншин. Найчисельніші громади функціонують у містах Півдня та Сходу України, зокрема, в Одесі, Запоріжжі, Дніпрі та Харкові. Діяльність громад координує Спілка вірмен України, яка займається збереженням культурної спадщини, розвитком освіти, організацією культурних заходів та підтримкою національної ідентичності. Вірменські громади активно беруть участь у суспільному житті України, демонструючи високий рівень інтеграції при збереженні власної самобутності.

Важливим чинником збереження ідентичності залишається мова та писемність. Вірменська абетка, створена МесропМаштоц у 405 р., дозволила

народу зберегти культурну спадщину навіть за відсутності власної державності упродовж тривалого часу. Вона стала символом національної єдності та духовної спадкоємності.

Культурні традиції вірмен відзначаються глибокою символічністю та зв'язком поколінь. Значну роль відіграють родинні свята, зокрема весілля, які супроводжуються багатими обрядами, музикою та традиційними танцями. Важливими елементами є гостинність, шанування старших і збереження родинних зв'язків. Особливе місце займають релігійні свята, серед яких Різдво та Великдень, що мають власні обрядові особливості.

Культурна спадщина вірмен проявляється також у мистецтві та кухні. Унікальне мистецтво створення хачкарів (каменів-хрестів) включене до списку нематеріальної культурної спадщини ЮНЕСКО. Вірменська кухня є невід'ємною частиною культури: лаваш, долма, хоровац та гата виконують не лише гастрономічну, а й символічну функцію у традиційних обрядах.

Вагомий внесок у світову культуру зробили видатні діячі вірменського походження. Особливе місце посідає Іван Айвазовський –всесвітньо відомий художник-мариніст, який народився у Феодосії та значну частину життя був пов'язаний із Кримом. Його творчість стала важливим містком між українською, вірменською та європейською культурними традиціями.

Отже, вірмени Півдня України є яскравим прикладом збереження етнічної ідентичності в умовах діаспори. Їхній внесок у розвиток регіону є вагомим і різноплановим, а культурна спадщина продовжує збагачувати сучасний український простір.